

286

"ויתילדו" על משפחות לבית אברהם

יובש מאבותיו, וישיב לנפשו ויאמר, אדם גדול וחשוב כמוני היום, שיש בי כמה מעלות טובות רמות ונישאות, ושאיני בן גדולים בן מלכי קדם, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים ולאבותי כל הימים".
והוא חלידה והם לא יכיר מעלתו ומעלת אבותיו, נקל יהיה בעיניו ללכת בדרכיו הפרוצים, להגלות נגלות כאחד הנבלים, למלאות תאוותו בחיקו. כאשר אמר המשל, כל מי שאינו מתבייש מנפשו — אין לנפשו ערך בעיניו.
על כן, האיש העובד, ישתדל תמיד להשיג ערכו, וערך הצדיקים והחסידים, ומעלתם, חשיבותם וחיתבתם לפני השם ית', ודביקותם, ויבין וישיכל וידע כי יוכל להשיג מעלתם וחשיבותם וחיתבתם, כאשר יעבוד כמותם כל ימי חייו, ועתותיו, ושעותיו, ורגעיו, כפי כוחו והשגתו, כמו שנאמר: כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו. כי הקל ית' אינו מבקש מבני אדם כי אם לפי כוחם — כאשר יתגבר בנפשו, וגם האבות יז", לא נבדדוהו כי אם לפי כוחם והשגתם". עד כאן לשון קדשו של רבינו יונה ז"ל, ואידך — פירושא, זיל גמור — קורא יקר — ויערב וינעם לך.

פרק ראשון

תעלומת היוחסין של הרבי מוולאשצוב

א

האדמו"ר רבי דוד זאב ירוב מוולאשצוב

ביום ערב שבת קודש פרשת ויצא, יום ח' בכסלו, בשנת תש"ח, התפרסמה ידיעה אודות האדמו"ר מוולאשצוב זצ"ל, ה"ה הגאון הצדיק רבי דוד זאב זצ"ל — ממשפחת "ירוב" — [ובמקור: "אבראם"] שהיה מכונה בדורו "דוד זאב" וזוהי תעלומת היוחסין, והיינו הרבי מוולאשצוב. במאמר שפורסם אודותיו בעיתון השבועי "נרות שבת" על ידי בנו, במדור "נרות נשמה", אות א', תחת הכותרת: הרב הגאון רבי דוד זאב ירוב זצ"ל — נכד הבעש"ט — שהיה נקרא "וולאשצוב רבי", נכתב עליו כך:

"אבי זצ"ל קבל רוב תורתו בישיבת סלוצק, ועל שם כך היה נקרא בימי בחוריו בשם: 'העילוי מסלוצק'. בהיותו בן שמונה עשרה שנה נתקבל לרב בבריאנסק, משם עבר לשבת על כסא הרבנות דפרשיסחא שבפולין, ומשם נלקח אחר כבוד לכהן פאר על כסא הרבנות דעיר וולאשצוב — מחוז קליץ.

"היה גאון גדול בנגלה, וביחוד בנסתר, ובחסידות החב"דית, והשאיר אחריו ברכה בכתב ידו הטהור, הרבה חידושים בגפ"ת ובקבלה. בימי שבתו בוולאשצוב, חלה הצר הרוסי, והיהודים נצטוו להתפלל לשלומו של המלך, ואז ערך אבי זצ"ל תפילת 'מי שברך' מיוחדת, בנוכחות שרי

לפני כשנה, הבאנו במדורינו קטעים מתוך העיתון השבועי "נרות שבת", כמה שפורסם שם במדור "נרות נשמה", תחת הכותרת: "הרב הגאון רבי דוד זאב ירוב זצ"ל — נכד הבעש"ט — שהיה נקרא וולאשצוב רבי", כאשר בהמשך ניסנו שם לפענח את שלשלת יחסיו של הרבי הנוכח, ולהבין כיצד הוא מתייחס אל מרן ה"בעל שם טוב" דק"ו זי"ע, וכפי שמצאנו שם בכותרת המאמר שנכתב על ידי בנו הרב שלמה ירוב מירושלים.

במאמרינו הנ"ל, "ויתילדו" מספר 268, פרק שלישי, התקדמנו אמנם מעט במחקרנו, אך לכלל פתרון מוסכם לא הגענו. אולם עתה, בסיעתא דשמיא שעמדה לנו, הגיע אלינו חומר חדש אודות משפחתו של הרבי מוולאשצוב ואבותיו, ועתה הפעם, קרוב לוודאי, שזכינו בעזרת השי"ת לפתרון מושלם לתעלומת היוחסין והשלשלת המשפחתית. אשר על כן עלינו לשוב ולשנות פרק זה, כאשר ראשית לכל נערוך שוב בראש המאמר את המשא ומתן שערכנו שם, ולאחר מכן נפתח בלימוד החומר החדש, ויחדיו נגיע אי"ה אל הפתרון המפתיע, אשר מטבע הדברים נושא עמו בכנפיו חדשות ונצורות בתולדות גדולי ישראל, ובתולדותיה של משפחה רמה, קדומה ומיוחדת.

...

חובה נעימה היא לנו לפתוח תחילה ב"מזמור לתודה" לכמה מן הקוראים היקרים אשר היו לנו "לעזר ולאחיסמך" ושיטפו אותנו במידע המובחר שבאוצרותיהם, ויקיים בהם ברכת "הטיבה ה' לטובים", ובמיוחד לכן המשפחה אשר טרח ויצא ומצא כדי מדתו בפיתרון תעלומת היוחסין, ה"ה הרב צבי ירוב הי"ו — מנכדיו של הגאון רבי אלתר יהודה ירוב — בן אחיו של הרבי מוולאשצוב. רוב ככל המקורות מבוססים ובנויים על פי הרשימה המופלאה ששלח לנו בלוג"ח, תשואות חן לו, ושכמ"ה.

...

וברשותכם — קוראים יקרים — הקדמה קצרה בשבח ומעלת חקר היוחסין. הקדמה יקרה מפי ומפנינים, ואשר כבר העתקנו אותה פעמים אחדות, לרוב חביבותה. השבוע, יחול יומא דהילולא רבא של רבינו יונה גירונדי הנודע על שם חיבורו "שערי תשובה" — ואשר חיבר ספר נוסף ופחות מפורסם — אף הוא בעינינו מוסר ויראת ה', ושמו: ספר "שערי העבודה".

[על פי מה שנכתב על מצבת קבורתו, וכפי שנעתק בספר "אבני זכרון", אות י"א, נפטר רבינו יונה בחודש מרחשוון של שנת כ"ד לאלף השישי, ויש מציינים גם את היום לחודש, יום כ"ה במרחשוון].

את חיבורו זה, הוא פותח בשבח מעלת ידיעת היוחסין. וזה לשונו שם: "הפתח הראשון הוא, שידע האיש העובד ערך עצמו, ויכיר מעלתו ומעלת אבותיו, וגדולתם וחשיבותם וחיתבתם אצל הבורא יתברך, וישתדל ויתחזק תמיד להעמיד עצמו במעלה ההיא, ולהתנהג בה תמיד, ובכל יום ויום יסיף אומץ לקנות מעלות ומדות אשר יתקרב בהם לבוראו וידבק אליו, ואם היה ראשיתו מצער, אחריתו ישגא מאד".

"ויעשה אשר לא יבשו אבותיו וממעשיו, כפי כוחו והשגת ידו. ויצא לו מזה, כי כאשר יתאווה תאוה, ויעלה בלבבו גאוה לעשות דבר שאינו הגון, יבוש מעצמו

לחקר היוחסין בישראל

נפתלי אהרן וקשטיין

מצבת קבורת אשת הרבי מוולאשצוב

למשלוח תגובות, הארות והערות, בירו-רים, "מגילות יוחסין", וכיצא בזה, על פי הכתובת דלהלן. לא נוכל להתייחס למכתבים הנשלחים ללא שם מלא, ומספר טלפון.

המאמר העילמי לחקר היוחסין
רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשרוד
פקס: 0765104905
דוא"ר: 0765104903@bezeqint.net

מדילאטיץ זקינו של הרבי מוולאשצוב

פרק שני

רבי אליהו "בעל שם טוב" זצ"ל!

א

"נכד לרבי [אליהו/ישראל] בעל שם טוב שר השרים"!!

בעקבות הרישומים לדעיל, ידענו שמדובר במי שהיה לכל הפחות בדורו ובמקומו דמות מפורסמת למדי, ואשר על כן יצאנו לחפש את אוכור שמו בחיבוריהם של מנצחיו גדולי הדורות לסוגיהם ולריכוזיהם. והנה, להפתעתנו, מצאנו בסיעתא דשמיא את נוסח מצבת קבורתו של הרבי מוולאשצוב זצ"ל.

נוסח המצבה נשמר ונעתיק בספר "אבני זכרון", ספר שנותר עד עצם היום הזה בכתב יד, ונכתב על ידי הרב שמואל צבי וועלטסמאן מקאליש. שם, אנו מוצאים את נוסח המצבה של רבי דוד זאב בסימן [תתצו], אות (עה), וז"ל המצבה:

"פ"צ הרב הג' ר' דוד זאב יאבראו הנקרא וולאשצאוו רבי זצ"ל /די/ ואביו נשמע בביתו ומחנינו /רעדה תאחו כל מכינו ומיודענו /בהלקח מאתנו עטרת ותפארת ראשנו /רב דאבון לבנו יחידו בנפשו קשורה /דגל התורה והוראה בקרבו עצורה / וקוננו מר על נפל הר מן ההרים /דלה והשקה מימי תורתו לאחרים /זו תורתו האיר בשיבת חברים /אב"ד הי' בעירות בראנסקי ופרשיסא /בכרת הרבנות השתמש ב' עיירים /בן של קדושים גאונים אדירים /נכד לר' אליהו בעש"ט שר השרים /הגה בנגלה ובנסתר לילות מימים /רעש קול בכי הגיע מכל עברים /מי ימלא כח אמרוהו לעדרים /בין נשמות צדיקים שירים וחסידים נזהרים /נשמתו עלתה להאיר בין האבירים /הרב הג' מו"ה דוד זאב בה"ר מיכאל בן ציון זצ"ל /נפטר בש"ק ד' כסליו תרע"ב לפ"ק תנצב"ה." (ע"כ).

● ● ●

הקורא הישר יבחין מיד בראשי התיבות של השורות הללו, היוצרות את המילים: "הרב רב דוד זאב בן הר' מיכאל בן ציון". זאת ועוד, בשורה המציינת את האות נ', נרשם: "נכד לר' אליהו בעש"ט שר השרים"!

[ובמאמר המוסגר יציין עוד, אשר לאחרונה אותה בס"ד תצלום מקורי של מצבת זוגתו הרבנית ע"ה, ואם כי לעת עתה לא הצלחנו לפענח את כל מה שנכתב ונחרת שם על גבי המצבה, אך בין התיבות המעטות שניתן ככל זאת לקרוא, אנו מוצאים גם את המילים הללו: "נכד לר' אליהו בעש"ט שר השרים".]

ב

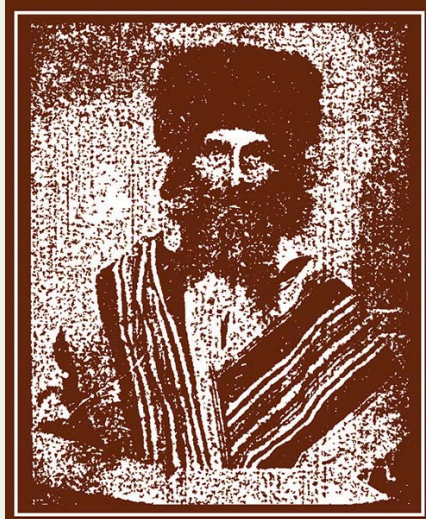
חותמו של אדם מעיד עליו...

אלא שעתה, "נפשנו בשאלתנו", האם יחוסו של הרבי מוולאשצוב עולה עד המקובל רבי אליהו "בעל שם טוב" זי"ע? או עד מורינו ה'בעל שם טוב' הקדוש זי"ע? האם טעה המעתיק וכתב בשגגה: "רבי אליהו בעל שם טוב", במקום: "רבי ישראל בעל שם טוב"? ובכן, מתברר שאין כאן טעות, שכן, "חותמו של אדם מעיד עליו"!!...

הנה, אצל אחד מצאצאי המשפחה, נשתמר ספר מספרי הקודש, מאוצר ספריו של הרבי מוולאשצוב הנ"ל. ושם, בעמוד שאחורי כריכת הספר, נמצא חתימתו שמו בלועזית, "דוד וואלף יברוב" — עיר סלאצק — ראשון רוחני. ובהמשך הדף, בתוך הטבעת שמו בחותמתו בלועזית, נרשם שמו גם בלשון הקודש, ובחוספת ציון ליחוסו הרם, בלשון זו: "דוד זאב /בהר"ם יאבראו / נכד לר' אליהו בעש"ט"!

● ● ●

והנה, כיהודה ועוד לקרא, זכינו בס"ד לראיה נוספת. בקובץ התורני "שורון", כרך כ"ב, הובא צילום מכתב יד

הרבי מוולאשצוב בלאדז - רבי דוד זאב יברוב זצ"ל

"בהתחשב במנהגם של האשכנזים מארצות מוצאם, לאכול בפסח תפוחי אדמה בתור יסוד מזוני עיקרי, כי האשכנזים לא אכלו אורז בפסח, ובהתחשב בקשיים להשיג מצרך זה, בשל יוקר מחירו ויוקר מציאותו, למעלה מיכולתם של בני ירושלים, היה מארגן בפרוס הפסח הגולה עממית, שהכנסתה שימשה לרכישת תפוחי אדמה בכמות מספקת, לפי האומדן. מחצית הכמות חילקו בין קוני כרטיסי ההגולה, ומחצית — חולקה בחנם לנצרכים. "היה מראשוני החברים הפעילים בחברת גמילות חסדים "שערי חסד", להלוואות שוטפות, ולבנין שכונות. גמל חסד גם עם המתים, כאחד מראשוני החברים הפעילים ב"חברה קדישא גחש"א הכללית", ויוזם ולילה היה שוקד בפועל בעשיית צרכיהם האחרונים של נפטרים, ובהוצאתם לקבורה, וחוס וקור וגשמים של עיכבוהו.

● ● ●

"זוגתו נפטרה בירושלים, בג' בטבת, תרנ"ב. והוא, נפטר בכ"ב בכסלו, תרס"ד. צאצאיו. הרב דוד זאב, היה רבם של חסידים בלאדז, ובנו ר' שלמה — עלה ארצה לפני מלחמת העולם השני. ר' חיים יוסף, השתקע בוולנה, ואין ידיעות על צאצאיו. הרב צבי הירש, עלה עם הוריו, וזוגתו מ' רחל בת הרב פסח גורודייסקי, נפטר בשנת תרע"ח, ונשאר אחריו בנו — הרב אלתר יהודה יברוב בירושלים."

● ● ●

עד כאן מתוך אנציקלופדיית "תהרה". אך איננו מוצאים איזכור או רמז כלשהו על יחוסו הרמה כנצר משרשי של מורנא ורבנא רבי "בעל שם טוב" הק' זי"ע, כאשר רבים ושלמים מבני משפחת יברוב העניפה אשר עלו לארץ הקודש, "נפשם בשאלתם", ומבקשים "לדעת מה זה ועל מה זה", ומה "פשר דבר" של יחוס מפואר זה.

רבי אלתר יהודה יברוב מלווה את המהר"ץ דושינסקי זי"ע

המדינה, וכשהבריא הצר, קיבל מכתב תודה, חתום בחתימת ידו של הצר. המכתב נמצא בידי "בשנותיו האחרונות מאס בתגת הרבנות, ועבר ללודז'. ישב על התורה יומם וליל, והרביץ תורה ברכים, ואנ"ש מספקין לו פרנסתו. ובשבת קודש, ד' כסלו תרע"ב, נפלה עטרת ראשנו, נפטר בשם טוב מן העולם הזה, ונשמתו הטהורה עלתה לגנוי מרומים, יהא זכרו ברוך. שלמה יברוב, ירושלים. (ע"כ).

● ● ●

[ובמאמר המוסגר. את שמו ואת שם עיר רבנותו של הרבי מוולאשצוב זצ"ל, מצאנו בספר "הפרענומערנטן", בערך העיר הנ"ל, וזה לשונו שם: וולאשצווע, או: וולאשצווע, וולאשצאוו, וולאשצווי, בית ידידיה, א' — (1). "חידושי הרי"ט" — (1). "מוסדות האמונה" — (1). "מגורה טהורה" — (10). "עץ הדעת טוב" — (10). "פרי צדיק" — תרס"א — (1). רבנים: דוד זאב יאבראו].

ב

"לא שמענו ולא ראינו"

עד כאן תוכן המאמר, שבו למדנו על אחד מצאצאיו של מורנא ורבנא רבי ישראל "בעל שם טוב" הק' זי"ע, ה"ה רבי דוד זאב יברוב זצ"ל, אשר כיהן באדמו"רות בעיר מגוריו האחרונים — לאדז, ושם נקרא על שם עיר מגוריו הקודמים ומקום רבנותו — וולאשצוב שבפולין. משפחות ענפות בזמנינו נמנים עם צאצאיו של אחיו ואחיותיו של הרבי מוולאשצוב זצ"ל, ו"המה ראו כן תמהו" על הנכתב. שכן, לא זו בלבד שנעלם מהם פירוט סדר הדורות שבין אבות משפחתם ועד למרן ה'בעל שם טוב' זי"ע, הרי שמאז ועד עתה "לא שמענו ולא ראינו" זכר כלשהו במשפחתנו על אודות היחוס המפואר הלוה, בלתי היום ב"מקור" יחיד זה, ה"ה המאמר הנ"ל ב"נרות שבת".

● ● ●

אשר על כן הלכנו לבדוק אם אנו יודעים משהו על אביו של הרבי מוולאשצוב? שמה על ידי חיקור תולדותיו של זה, נבול דרכו לגלות אולי את פשר היחוס וסדר הדורות המושלם. יגענו ומצאנו את שם אביו בס"ד, ה"ה רבי מיכאל בן ציון יברוב מודלאטיץ, ועליו מצאנו מעט פרטים מתולדותיו ב"אנציקלופדיה תהרה", בערכו. וכך נכתב עליו שם:

ג

אביו של הרבי מוולאשצוב

"הרב מיכאל בן ציון יברוב. נולד ככל הנראה בסביבות שנת תקצ"ב, בעיירה ולאטיץ שברוסיה הלבנה, לאביו רבי יעקב, ולאמו מ' רחל בת רבי יצחק דוויגוב. למד בחדרים ובישיבות בסלוצק ובמינסק.

"בשנת תרי"ב, נשא לאשה את מ' דבורה בת רבי אמרה דינאטיץ, שנפטר בטבריה. עסק במסחר ובתורה. אחרי שהשיא את שלשת בניו, עלה לארץ בשנת תרמ"ו, עם זוגתו, ועם בנו הרב צבי הירש וזוגתו, והתיישב בעיר העתיקה של ירושלים.

"בשנת תר"ן, הצטרף למייסדי שכונת בית ישראל, ויצא לדור בה, כשלא היה עדיין אלא טור אחד של בתים, ובלילות השתתף בשמירה לפי תורו, על אף גילו הקשיש. הצטרף לקוני אדמת נחלת ישראל, [נ"מ], בכפר נבי סמואל], שיזמו לייסד ישוב יהודי ליד המקום המקובל כקברו של שמואל הנביא.

"לא פעם נפצע בהתנגשות עם ערבים, בעת שמירתו על השכונה, ובצאתו למדידת השטח בכפר נבי סמואל, ובהראותו לנכדו את עקבות הפצעים בורעו, ציין את קדושתם בדומה ליאות על יד' של תפלין, מפני שבהם הקריב מדמו למען הרחבת נחלת ישראל על אדמת הקודש.

● ● ●

"כדרכו עוד בחוץ לארץ, התמסר לעזרה לנצרכים. ארגן חבורת אנשים לסדר מקומות לינה לעולים חדשים, ובערבי שבתות היה אוסף חלות וצרכי אוכל מהאמידים, ומחלק לעניים, למנוח זה לא הרפה אף לעת זקנה.

ויתילדו

של הגאון הנודע רבי שלמה הכהן מוויילנא זצ"ל, שכיחן שם ברבנות במשך למעלה מארבעים שנה, והוא מחברם של הספרים הנודעים, "חשק שלמה" על הש"ס ושו"ת "בנין שלמה". במכתבו, המיועד אל הרבי מוויילנא, נדן, כותב בעל החשק שלמה כך:

"הרב ר' דוד זאב — בהר"מ יאבראו — נכד להאון ר' אליהו בעש"ט זצ"ל, לאדו. קבלתי מכתב כבוד קדשו בנידון היתר עגונה, האשה לאה בת ר' ישראל, וכל הסכרות מצאתי בשו"ת ראשונים, וראוי והגון ומוכשר להסכים לדעת קדשו, ולהתיר אותה על ידי היתר מאה רבנים, כמבואר. ואנכי גם כן אעשה לטובתה, להתירה לשוק, ובהרחב ביאור אבאר ואכתוב לכבוד קדשותי, כי דעת זקנים נוחה הימנו. ומטרדות הזמן כעת, קצתני יום א' נח שנת תרע"ק לפק"ק ווילנא הבעה"ח שלמה ברי"מ הכהן מו"ק ווילנא. (ע"כ). הנה כי כן, שוב שנית מצאנו וגם ראינו, אשר גלוי וידוע היה לו לרבי מוויילנא שובש וכלל רבני וגאונים דורו, משפחתו מתייחסת כנצר משרשי של רבי אליהו בעל שם טוב זי"ע.

ג

"איתמחי גברא ואיתמחי קמיע"...

זאת ועוד. בעבר, נמכר במכירה פומבית קמיע שנדפס על דף גדול, בווראש, בשנת תרע"ח. בראש הקמיע נכתב: "קמיע קדוש". בתוך מסגרת כפולה שמסביב הקמיע, שנדפס בצבע כחול, רשימה מפורטת של הענינים שעבורם מועיל הקמיע: שמירה, ברכה, רפואה וסגולה, ועוד ענינים שונים המפורטים שם בדף. במרכז הקמיע נכתב: "שויתי ה' לנגדי תמיד", ומתחתיו — תעודות, ועתירות הרבנים, "גאונים וצדיקי דורינו", ולאחר מכן — רשימה של גדולי אדמו"רי פולין. בשולי הדף, רשיון שלטון הכיבוש הגרמני, עם תאריך לתוע' 27.12.1917]. נראה שהקמיע נדפס מאימת מלחמת העולם הראשונה. [כל הפרטים הללו, מתוך הקטלוג מספר 10 של "ישיבת אהבת תורה ברובינ", פריט מספר 179]. והנה, בתוך הקמיע נדפס "שטר מכירה", מאת הרבי מוויילנא, נדן, החותם שם בשמו הטוב בזה הלשון: "דוד זאב כפר"מ יאבראו — נכד ר' אליהו בעל שם טוב — הרב מסלוצק, ובו הוא מעיד שהוא מכר לצמיתות את "הקמיע של מומחה" לר' נחמן רובינשטיין, ביום ד' בתמוז שנת תרע"ז, "בהסכמת רועינו הקדושים שליט"א".

• • •

עתה אנו יודעים כמעט בוודאות, שהבן, ר' שלמה, אשר כתב וערך את הידיעה שפורסמה בעיתון השבועי "נרות שבת", אכן כתב בכותרת: "נכד ר' א"א בעש"ט", דהיינו, "נכד רבי אליהו בעל שם טוב", ואילו עורך העיתון או המגיה, סברו ככל הנראה שנפלה כאן טעות כלשהי, ועל כן תיקנו זאת על דעת עצמם, לאמור: נכד הבעש"ט, כאשר מעתה הפכו כל בני משפחת "ברכב" לדורותיהם לצאצאיו של מרן ה"בעל שם טוב" הקדוש זי"ע.

נזהירי לפנינו דוגמא קלאסית כיצד מתערבב יחוס מוטעה אל בין המסורות המשפחתיות, כאשר הבן עצמו חתום על המאמר ועל היחוס שם ב"נרות שבת", כשמסתבר מאוד שהוא ידע והכיר את יחוסו שלו עצמו, אך הוא לא שם לב שהעורך הוסיף ותיקן על דעת עצמו וכאמור, וכך נמצא כתוב מפורש יוצא שהבן מעיד על אביו שהוא מצאצאיו של מרן ה"בעל שם טוב" הקדוש זי"ע.

פרק שלישי

משפחת אבותיו של הרבי מוויילנא

א

מרבי אליהו "בעל שם" ועד הרבי מוויילנא

עתה, בשלב זה, עלינו להתמקד בשתיים. ראשית, כמיטב המסורת של המדרד ומטרונית, הרי שעלינו לחקור

ל' — תוספת לגליון המודיע כ"ד במרחשון תש"פ

בעל החשק שלמה זצ"ל מוילנא

עתה אחר שלשלת הדורות המדויקת, ולנסות להשלים בסיעתא דשמיא את פער הדורות שמן אותו רבי אליהו "בעל שם" ועד הרבי מוויילנא, ולנסות לאתר את כל החוליות החסרות שביניהם — "איש בל יעדר"! זאת ועוד. והרי שניים הם במרוצת הדורות שנקראו ונתכנו בשם "רבי אליהו בעל שם", האחד — מחלעם, והשני — מוורמייזא, ועלינו לבדוק מיהו זה ואיזהו הנכד ואת שמו הטוב ישא בחתימותיו?

• • •

כיצד מתקדמים? תחילה עלינו לסכם את כל הידוע לנו אודות המשפחה עד כה, ולסכם את כל הדורות הידועים

מצבת בנו רבי אברהם בעל שם מדילאטיץ בטבריה

לנו, הן מתוך כל ההענקות שהענקנו למעלה בפרקים הקודמים, וכך גם מתוך מקורות נוספים וחדשים. הם, על שמותיהם, ועל פרטי שנות חייהם, ובציון מקומות מגוריהם, וכו'. ואז, בשלב הבא, יהיה עלינו לעקוב אחר גלגול השם "אליהו" בכל ענפי המשפחה, ועד לראשי האבות מדור לדור, ולנסות להגיע דרכם עד לאחד מאלו העונים לנו ולכינוי המבוקש: רבי אליהו "בעל שם"!

חותמת הרבי מוילנא - דוד זאב בהר"מ יאבראו נכד לר' אליהו בעש"ט - ובאנגלית - דוד וואלף יאבראו עיר סלאצק ראבין רוחני

ב

אבות ובנים מדור לדור

ובכן. רבי דוד זאב יברוב — שנודע בצעירותו בשם "העילוי מסלוצק" — כיהן לימים כרב בק"ק בריאנסק, ולאחר מכן — כרב ואב"ד דק"ק פרישיסחא, ולאחריו — רב ואב"ד דק"ק וויילנא, ומשם עבר ללאדו' — שם היה ל"רבם של חסידים" — ובה התפרסם בתוארו הרבי מוויילנא, ובפי העם: "דער וויילנאווער רבי", ושם נפטר ביום שבת קודש ד' בכסלו שנת תרע"ב. [אחד מבניו, הרב שלמה יברוב, עלה לארץ הקודש לפני מלחמת העולם השנייה, והתיישב בירושלים].

• • •

אנו יודעים את שם אביו של הרבי מוויילנא, ה"ה: רבי מיכאל בן ציון יברוב, ומקום מוצאו — כאמור: "נולד בעיירה דיילאטיץ שברוסיה הלבנה" — בסביבות שנת תקצ"ב. תלמיד ישיבות סלוצק ומינסק. בשנת תרי"ב נשא אשה. עסק בתורה ובמסחר. השיא בחו"ל את שלשת בניו, ועלה לארץ בשנת תרמ"ז, עם זוגתו, ויחד עם בנם וכלתם, הלא המה, רבי צבי הירש יברוב, וזוגתו — מ' רחל ע"ה — בתו של רבי פסח גורדייסקי. [רבי צבי נפטר בשנת תרע"ח, והותיר אחריו את בנו יחידי — הגאון רבי אליהו יתוריה יברוב — בירושלים. אחיו — רבי חיים יוסף ב"ר מיכאל בן ציון יברוב, השתקע בוילנה, ואין בידינו ידיעות על צאצאיו]. רבי מיכאל התיישב עם משפחתו בעיר העתיקה של ירושלים, והיה ממייסדי ותושבי שכונת בית ישראל הראשונים. עד אחרית ימיו התמסר ביותר לעזרה לנצרכים ולעניים, ועשה חסד עם החיים ועם המתים. נפטר ביום כ"ב בכסלו שנת תרס"ד.

• • •

ושם אביו — רבי יעקב יברוב מדילאטיץ, כפי שהענקנו למעלה מתוך אציקלופדיית "תהרה". וכך גם מצאנו מפורש יוצא מנוסח מצבת קבורתו, [נעתק בספר "חלקת מחוקק", עמוד י"ג, אות טז], וז"ל: "פה נטמן הירש הנכבד עסק בתורה ועבודה וגמילות חסדים הרב ר' מיכאל בן ציון בן ר' יעקב יאבראו מסלוצק נפטר כ"ב כסלו ה'תרס"ד ת"צ צ"ב/ה" (ע"כ). ושם אשת רבי יעקב, מ' רחל ע"ה, והיא בתו של רבי יצחק דורובוב.

ג

הסבא מדילאטיץ

ושם אמו של הרבי מוויילנא — אשת רבי מתתיהו בן ציון — מ' דבורה ע"ה, והיא בתו של רבי אברהם דיילאטיץ. נפטרה בירושלים, ביום ג' בטבת שנת תרנ"ב. על אביה רבי אברהם נמסר שהוא נפטר בטבריה. והנה, מצאנו את נוסח מצבת קבורתו בספר "אוצרות יוסף", [אות רכ"ט], בזה הלשון: "פה נטמן הרב המפורסם מו"ה אברהם בן ה"ה אליהו ז"ל מדילאטיץ נשמתו עדן ג' תשרי תרל"ח תנצב"ה". (ע"כ). [ולהעיר, מתוך תמונת המצבה שצירפנו כאן, נראה שהמעתיק החסיד כאן העתקת חיבה בלתי ברורה, בין התיבות "המפורסם" ו"מו"ה"].

• • •

עתה, לאחר שאנו יודעים שהסבא רבא, אבי אמו של הרבי מוויילנא, ה"ה רבי אברהם דיילאטיץ הג"ל, היה בנו של רבי אליהו, נראה שאנו מתקיימים מעט אל פתרון התיאומה, שכן, אני מוצאים כאן דראשונה את השם "אליהו" בין אבות המשפחה, כשמו של הסבא הגדול רבי אליהו "בעל שם". זאת ועוד, אנו יודעים ששם משפחתו של הסבא רבי אברהם לא היה "דיילאטיץ", ואין זה כי אם שם עיר מוצאו ומקום מגורי אבותיו — ה"ה "העירה דיילאטיץ שברוסיה הלבנה", שהיא גם מקום מוצאם ועיר מגוריהם של אבות אבותיו של הרבי מוויילנא. מעתה אם כן, מן הראוי לחפש את תולדותיהם ואת זהותם של רבי אברהם — ואביו רבי אליהו הג"ל — שם בעיר "דיילאטיץ".

פרק רביעי

שושלת ה"בעל שם" מדילאטיץ

א

תפנית מפתיעה: רבי אליהו בעל שם מדילאטיץ

ובכן, כבר בחיפוש ראשוני בעיר "דיילאטיץ" אחר השם "אליהו", הופתענו ממה שמצאנו בסיעתא דשמיא, ומקורו

בספר "אנשי שם", נהרב חיים בראזורמאן, אות א', סימן ק"ב, עמוד 40], וזה לשונו:

"מוהר"ר אליהו בעל שם מדיאצין, הרב המפורסם בדורו, בעל המחבר ביאור על מסכת אבות דרבי נתן, כימי הגאונים הגדולים המפורסמים, הרב מוהר"ר דוד זצוקל אבד"ק נאוארידאק, ודרב ר' דוד אבד"ק מיר". (ע"כ). מעתה, קרוב לוודאי, שהסבא רבא של הרבי מוולאשצוב, הנקרא כפיו — ובפי רבני דורו — בשם רבי אליהו בעל שם טוב, הוא הוא הגאון רבי אליהו בעל שם מדיאצין הנזכר כאן.

והרי יותר מסתבר שהרבי מוולאשצוב יתהדר ביחוסו למי שחי קרוב יותר לדורו, מאשר אל רבי אליהו בעל שם מוהלענע או מוורמייזא — אחד משני בעלי השם המפורסמים הנזכרים לעיל — אשר חיו ופעלו דורות רבים לפניו. גאם כי כיום מדובר בתופעה די מצאה, שאנשים מתייחסים בחתימותיהם בתור נין ונכד למישהו מקריבה רחוקה, ופעמים רבות גם תוך כדי התעלמות מדמויות קרובות יותר בדורות שבין.

● ● ●

אלא שעל מנת לבדוק אם הוא אכן שייד למשפחת אבותיו של הרבי מוולאשצוב נשוא מאמרנו, עלינו ללמוד מעט תחילה אודות הגאון הלזו אשר בשם "רבי אליהו בעל שם מדיאצין" יכונה, ואשר חיבר ביאור על ה"אבות דרבי נתן", ולהכיר לפחות מעט מזעיר מתולדותיו של אותו גאון צדיק.

ב

ספר "שני אליהו" ו"בן אברהם" על "אבות דרבי נתן"

ובכן. תחילה נכיר את הספר. על שער חיבורו של רבי אליהו הנזכר, נרשם כך: "מסכת אבות דרבי נתן, ומסביב לה יחנו שני באורים, אדוברים ובוררים, אמרתם צרופה, מנופה בשלש עשרה נפה, כסולת יפה. ושמים, שני אליהו, בן אברהם".

"וזה איכותו ומהותם. שני אליהו, יציג בכל מקום נוסחת הגר"א החדשה, ומבואר שם על מה ככה עשה, בטוב שכל הגהות מפורשה, להראות טעמו ונימוקו כהלכתו וכחוקו. בן אברהם, הוא יבחר לבתרים, כל המאמרים, ויביע אומר ודברים, להעמיד על מכונה, בכמה מקומות הנוסחא הישנה, להראות כי גם היא נכונה, כדת מתוקנה, ולפעמים לפרש גם נוסחת הגר"א בארוכה, על פי הצעות וראיות ברורות, כשמלה מחוורות, ולטעת בינה כי אמרותיו אמרות טהורות, מזהב ומפי יקרות.

"וכל יתר פרטי המעלות, יתבארם בהקדמת הספר, באמרי שפר. כל אלה יצאו מאתי — אליהו בהרב המנוח מו"ה אברהם ז"ל מדיאצין. נדפס בהוצאות המחבר, בוויילנא והוראדנא, על ידי המדפיסים, ה"ה: מו"ז מנחם מן ב"מ ברך ז"ל, וה"ה מו"ז שמחה יוסף ב"מ מנחם נחום ז"ל. שנת תקצ"ג לפ"ק". (ע"כ).

● ● ●

ואגב, יש להעיר, מה שברור המקורות אנו מוצאים את רבי אליהו בתארים מחולקים, וכשהוא נזכר על שם חיבורו על ה"אבות דרבי נתן", אין הוא מתואר כ"בעל שם", וכך גם להיפך. מלבד בחיבורו של ה"אנשי שם" הנ"ל, אשר מכנה את רבי אליהו בשם התארים גם יחד, כאשר מקורו ככל הנראה משער הספר "בית ידידה" שנועץ בלשונו להלך. ואכן, בעקבותיהם נקל היה ללמוד מעט על זהותו בס"ד.

נא לדוגמא ברשימת ה"פרנומרטין" לספר "לזכר לישאל", כאשר אנו מוצאים שם בעיר "דיאלצין" את "ר' אליהו במו"ה אברהם בעל המחבר אבות דרבי נתן", וללא כל זכר לתוארו ה"בעל שם". בשורות הבאות ברשימת ה"פרנומרטין" שבעיר הנ"ל, אנו מוצאים שם בין היתר גם את: "ר' אברהם בן מו"ה אליהו", וכן את: "ר' מנחם צבי בן מו"ה אליהו מקארעליץ". שני אלו המה ככל הנראה שני בניו הנזכרים להלן.

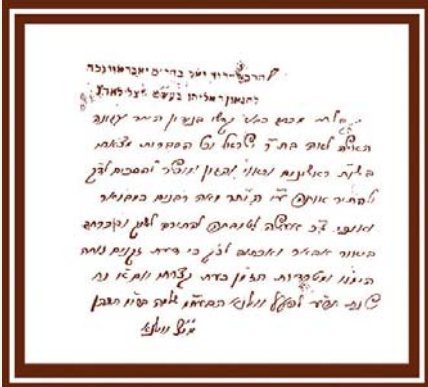
● ● ●

פרטים נוספים הולחנו לדלות מבין עמודי ספרו על ה"אבות דרבי נתן", וכפי שנרחיב כאן בהמשך בס"ד. בהסכמותיהם של הגאון רבי יוסף מסלוצק ושל הגאון רבי מאיר ברויין מוילוז'ק ועוד, אנו מוצאים שהם מכנים את רבי אליהו — אז בשנת תקצ"ג — כ"יששי". מתוך ההסכמות למדנו עוד, שמוצאם של רבי אליהו בעל שם, ושל אביו רבי אברהם, [ה"ה "המנוח המופלג בתורה ויראה מו"ה אברהם — אשר זוכר אני שהיה מוהר"א מבני עליה" — כלשון הגאון רבי ישראל דייאצין ממינימק בהסכמתו], היה מן העיר "נובהרדוק".

ג

רבי אברהם מוואשעלישאק אבי רבי אליהו בעל שם

ומי היה אביו של רבי אליהו — אשר מנוסח חתימתו בשער הספר למדנו ששמו רבי אברהם? ובכן, מתוך

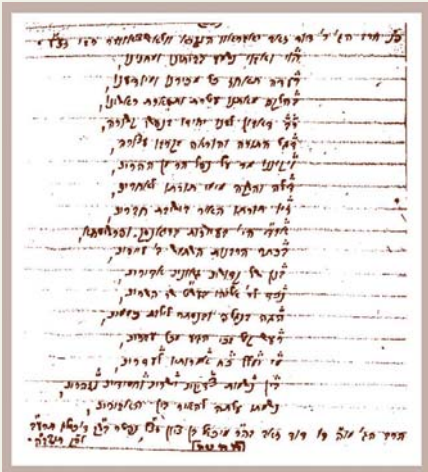

קיבלתי מכתב כבוד קדשו - מכתבו של בעל החשק שלמה אל הרבי מוולאשצוב זצ"ל

הקדמתו של הגאון רבי שאול ידידיה שוואב לספרו "ברכת שאול", למדנו שאף הוא היה עוסק בקבלה ובסתר תורה. ומשם למדנו, שהאב — הגאון רבי אברהם — כיהן גם ברבנות דק"ק וואלישיושאק. וכך מספר שם הגאון בעל ה"ברכת שאול":

● ● ●

"אבי מורי ורבי — הרב הגאון רבי אברהם חיים זצ"ל — חיבר ספר 'תפארת חיים' על הש"ס, ודודו היה הרב הגאון המקובל רבי אליהו מדיאצין — בעל המחבר ספר 'שני אליהו' על 'אבות דר' נתן'. ואביו שלו, היה הרב הגאון הגדול רבי אברהם — הרב מוואשעלישאק. ופעם אחת היה בעיר ווילנא, וביקש את הגר"א זצ"ל, וידוע לכל

נוסח מצבת קבורת הרבי מוולושצוב בכתב יד של הספר אבנו זכרון

דרכו, שדיבר רק בלשון הקודש. ואמר, כי חש בראשו היום. ואמר לו, אולי ירשוני רבי ליעקב לכם איזה קמיע, וישלח ה' יתברך רפואה שלימה לאדמו"ר? ואמר לו הגר"א, מאיזה מחכמה? אולי חס ושולום

סדר היוחסין בשער הספר בית ידידיה מכנד אחותו של רבי אליהו בע"ש שבעקבותיו זכינו לפיענוח התעלומה בס"ד

מסיתרא אחרא? ואמר לו אבי זקני, אצוק לכם מעופרת, ויש לי סמך שבעופרת אין שום שליטה לסיטרא אחרא. שכל הסיטרא אחרא היא מטומאת כלי מדין, ובטומאת כלי מדין כתיב 'והם יקחו את ההוב, וכסף, ונחושת, וברזל, ובדיל, ועופרת', ואנו מתפללים בכל יום 'כי הוא לבדו פועל גבורות, ועושה חדשות, ובעל חלמות, וזורע צדקות, ומצמיח ישועות, ובורא רפואות', ולפי זה הוי 'בורא רפואות' מידה ישית, ופירש על פי קבלה, שב'עופרת', שהוא מכוון ל'בורא רפואות', בורא, אינו שולט שום סיטרא אחרא בזה. ואמר לו הגר"א: ראויים אתם לכך". (ע"כ).

● ● ●

[ואגב. בספר "דורות אחרונים" (הרב בן ציון אייזנש-טאט), למדנו על גיס נוסף. שם, בערכו של הגאון רבי נחום נאחימאזוסקי, נמסר עליו שהוא היה בנו של רבי שבתי, שהיה גיסו של רבי אליהו בעל שם. ובלשונו: "הרב המאור הגדול הצדיק המפורסם בשם ר' נחום דעליאט-יצער, נולד בשנת תקפ"ה, לאביו — הרב ר' שבתי, גיסו של הרה"ג המקובל רבי אליהו בעל שם — בעל שני אליהו". (ע"כ).]

ד

הוכחה מדהימה לפתרון התעלומה

בהקדמת ה"אבות דרבי נתן", מזכיר הגאון המחבר — רבי אליהו בעל שם — את בנו הגאון רבי מנחם צבי רבינוביץ, מחבר ספרי "לקט נחמד" ו"לקח נחמד", ובשלהי הספר, הדפיס רבי אליהו גם מדברי תורתו של הבן רבי מנחם צבי. כמו כן, הדפיס שם המחבר גם משא ומתן עם אחיו, ה"ה הגאון רבי יעקב ראבי"ד דק"ק קאוונא. בן נוסף נזכר בהקדמת רבי אליהו לספרו, ה"ה בנו הגאון רבי אברהם, ובשלהי הספר הדפיס המחבר: "מקצת חידושים מבני המופלג וחרוף מוהר"ר אברהם נ"י". ומה אנו יודעים על רבי אברהם זה? ובכן, גם אודותיו מצאנו מעט פרטים בספר "אנשי שם" הנ"ל, [אות א', סימן ט"ו, עמוד י"ג], וזה לשונו:

"מוהר"ר אברהם בעל שם מדיאצין, רב מפורסם בדורו, בן הרב וכו' מוהר"ר אליהו מעיר הנ"ל, והיו כימיו הגאונים הגדולים הצדיקים, מו"ה אריה לייב קצינעלנבוין מרא דאתרא דק"ק ווילנא, ומו"ה אברהם אב"י". (ע"כ).

● ● ●

והנה, הפרטים הללו, הן של האב — רבי אליהו בעל שם מדיאצין — שהיה "יששי" בשנת תקצ"ג, והן של הבן — רבי אברהם בעל שם מדיאצין, תואמים להפליא לפרטי תולדותיו של הרב המפורסם רבי אברהם בן רבי אליהו מדיאצין הטמון בטבריה. ברם, בכל זאת, אנו זקוקים ל"ראיה מהימנא" וחזקה שהוא הוא! ובכן, ספר נוסף חיבר הגאון רבי שאול ידידיה שוואב בעל ה"ברכת שאול" הנ"ל, והוא הספר "בית ידידיה". [חלק ראשון נדפס בפעטרקוב בשנת תרס"ד, והוא: "כולל בתוכו שאלות ותשובות, בנויים על אורי השכל הישר, על ארבעה חלקי שלחן ערוך", כלשון המחבר].

בשער ספרו, מפרט הגאון הנ"ל מעט משלשלת יחוסו, וז"ל: "כל אלה חוברו ממני הצעיר שאול ידידיה שאחשנא 'החונה פ"ק אקרקלאן על המחבר ספר 'תפארת שאול' על כל הש"ס, בן לא"א מו"ר המאור הגדול החריף ובקי סיני ועוקר הרים רבי אברהם חיים זצ"ל, בן הרב הגאון החריף ובקי רבי דוד זצ"ל ש"וב מארגו ששן, ודודי זקני היה הרב הגאון המקובל אלקי מו"ה רבי אליהו מדיאצין בעל המחבר ספר 'שני אליהו' ו'בן אברהם' על 'אבות דרבי נתן' הנקרא כפי ר' אליהו בעל שם". (ע"כ). ושם, ברשימת התורמים לספר, [פרנומרטין" בלע"ז], אנו מוצאים בראש התורמים בעיר לאדו, את הרבי מוולאשצוב דנן, כשהוא מצמיד לו את התיבות: "שאר בשרי". וכך הוא מכנה אותו שם: "הרב הגאב"ד מוולאסצאווט — מפלג קלעצק — שאר בשרי רבי דוד זאב יאבראוו". (ע"כ).

מדהים. לאחר שאנו יודעים שהגאון המחבר היה נכד אחותו של רבי אליהו בעל שם, וכמבואר בחיבוריו הנזכרים, אנו מבנים אם כן מדוע הוא מכנה את הרבי מוולאשצוב בכינוי "שאר בשרי", דהיינו: "בן דודי", שכן, כפי שראינו עד כה, נראה קרוב לוודאי שהוא היה בן בתו של הגאון רבי אברהם בעל שם מדיאצין טבריה, בנו של רבי אליהו בעל שם טוב.

● ● ●

מעתה, יש לנו "אסמכתא" חזקה ביותר לפתרון התעלומה בס"ד, ובשלב זה אנו יכולים לקבוע כמעט בוודאות, שהגאון בעל ה"שני אליהו" ו'בן אברהם' על ה"אבות דרבי נתן", דהיינו, הגאון רבי אליהו בעל שם מדיאצין הנזכר כאן ב"אהלי שם", הוא הוא הצדיק רבי אליהו בעל שם טוב אשר אליו מתייחס הרבי מוולאשצוב בחתימותיו, והוא אביו של זקינו — אבי אמו — רבי אברהם מדיאצין הטמון בטבריה.

תוספת לגליון **המודיע** כ"ד במרחשון תש"פ – ל"א